

سنجدش عوامل موثر بر امنیت در محیط‌های شهری

نمونه مورد مطالعه، شهر مشهد

رستم صابری فر
saberifar@yahoo.com

چکیده

تأمین امنیت به عنوان یکی از اساسی‌ترین نیازهای انسان، همیشه و در همه جوامع، مورد توجه بوده است. به همین دلیل، سالانه میلیاردها دلار، سرمایه‌مادی، صرف تأمین امنیت شهرها و سکونت‌گاه‌های مختلف شده و حتی هزاران نفر جان خود را برای تأمین این خواسته مهم، فدا می‌کنند. به همین دلیل، جستجو و تحقیق در ارتباط با راهکارهای کم-خطر برای تأمین امنیت و عوامل و مولفه‌هایی که در دست‌یابی به این مهم نقش دارند، ضرورتی غیر قابل انکار است. در این راستا، تحقیق حاضر در نظر دارد با دسته‌بندی و تعیین اولویت عوامل و مؤلفه‌هایی که از نظر شهروندان، در تأمین امنیت شهری مؤثرتر می‌باشند، برنامه‌ریزان را در جهت کاهش هزینه‌ها و افزایش اثربخشی طرح‌ها و پروژه‌های امنیتی در شهرها و مراکز جمعیتی مساعدت نماید. این تحقیق به شیوه پیمایشی و با استفاده از نمونه‌ای به حجم ۱۲۳ نفر از شهروندان ساکن در شهر مشهد به انجام رسیده است و برای اولویت‌بندی و امتیازدهی عوامل مؤثر در امر تأمین امنیت شهروندان، از تکنیک تحلیل سلسله مراتبی (AHP)، بهره‌برداری شده است. یافته‌های به دست آمده، نشان می‌دهد که سرعت عمل و واکنش سریع نیروهای انتظامی، دسترسی به فضاهای سالم و امن در مناطق شهری، سامان‌دهی اقتصادی و اجتماعی شهر و ارتقای اقدامات تأمینی و تربیتی، اصلی‌ترین مقوله‌هایی است که شهروندان مشهد در مبحث تأمین امنیت به آنها بهایی بیش از سایرین می‌دهند. با توجه به این که هر یک از این مباحث، خود زیربخش‌های متعددی را شامل می‌شوند، در مجموع مولفه‌های معنی بخشی به فضاهای شهری، ارائه آموزش‌های لازم در تمامی ابعاد و برخورده مناسب و سازنده نیروهای انتظامی، بالاترین امتیازات را به خود اختصاص داده‌اند.

واژه‌های کلیدی: امنیت، فضاهای سالم شهری، تحلیل سلسله مراتبی، مشهد.

۱. مقدمه

واقعیت آن است که با وجود صرف هزینه‌های هنگفت در ارتباط با تأمین امنیت شهرهای نهضتی، هنوز امنیت کامل و کافی برای اکثریت مردم تأمین نشده است و هر روز، شاهد انواع و اقسام ناهمجارتی‌های مختلف برای ساکنین شهرها به خصوص شهروندان شهرهای بزرگ هستیم. به طوری که بسیاری از شهروندان، از امنیت موجود، احساس رضایت نمی‌کنند. نظرستجوی ایی که در هشت شهر بزرگ کشور اجرا شده است، نشان می‌دهد که هشتاد و یک درصد شهروندان احساس ناامنی می‌کنند^[۱]. با این وجود، ناهمجارتی‌های امنیتی از نظر مطلق، بسیار اندک بوده و نسبت به تعداد جمعیت ساکن در شهرهای بزرگ، چشم‌گیر نمی‌باشد. لیکن با توجه به اولویت و جایگاه امنیت در سلسله مراتب نیازهای انسانی، همین مقدار ناچیز بسیار مهم تلقی شده و باعث می‌شود که حداقل از نظر روانی، شهروندان به نوعی با احساس ناامنی روپرور باشند.

به همین دلیل، اکثر نهادها و ادارات مسئول اداره شهر و سازمان‌های مسئول تأمین امنیت شهری، در پی آن هستند تا این خدمت را به نحو مطلوب در اختیار ساکنین شهر قرار دهند. اما، همیشه بین ایده‌آل‌های مورد توجه شهروندان و امکانات و توانمندی‌های موجود، فاصله زیادی وجود دارد. در نتیجه، طبق یک اصل مهم اقتصادی، سعی می‌شود از منابع موجود به نحوی بهره‌برداری شود که با حداقل هزینه، حداقل نتیجه حاصل آید. به این منظور، دانستن اولویت‌های مورد نظر شهروندان و تلاش برای تأمین این اولویت‌ها، نه تنها در افزایش احساس امنیت افراد نقش بسیار مهم و اساسی دارد، بلکه حضور وجود نیروهای تأمین‌کننده امنیت در زندگی شهروندان، بیشتر شده و با صرف نیرو و هزینه کمتر، نتایج و پیامدهای بهتر و بیشتری به دست

خواهدآمد. این پژوهش، در همین راستا، به انجام رسیده است و قصد دارد با بررسی و ارزیابی مطالعات و تحقیقات انجام شده در این ارتباط، عوامل مورد تأکید آنها را دسته‌بندی و با مد نظر قراردادن نقطه نظرات شهروندان مشهدی، این عوامل را اولویت‌بندی نموده و از این طریق جایگاه و ضریب اثر هر یک از این عوامل را مشخص نماید. به این منظور، از روش تحلیل سلسله مراتبی بهره‌برداری شده است.

۲. روش تحقیق

در ارتباط با مقوله تأمین امنیت در شهر، مطالعات و پژوهش‌های گسترده‌ای صورت گرفته است و هر یک از این مطالعات به بخشی از این موضوع کثیرالابعاد، توجه نشان داده‌اند. از آنجا که این مولفه‌ها با توجه به گرایش و زمینه مطالعاتی فرد محقق، تعیین شده است، همیشه نمی‌تواند بیانگر اولویت‌ها و نیازهای واقعی شهروندان باشد. به همین دلیل، این مطالعه سعی دارد این اولویت‌ها را از نقطه نظر شهروندان مورد بحث و بررسی قرار دهد. به این منظور، روش مطالعه، پیمایشی است و اطلاعات مورد نیاز آن از طریق پرسشنامه گردآوری شده است. جامعه مورد تحقیق در این پژوهش، شهر مشهد بوده و به این منظور ۱۲۳ نمونه از سرپرستان خانوار مورد پرسش قرار گرفته‌اند. برای طراحی پرسشنامه ضمن اخذ نقطه نظرات متخصصان امر در ارتباط با مولفه‌ها و عناصر اصلی امنیت شهری، ابتدا آزمون اولیه‌ای برای تعیین روایی صوری و محتوایی پرسشنامه‌ها در بین بیست نفر از افرادی که در نمونه اصلی قرار نداشتند، به عمل آمد. با توجه به این که در این مرحله اشکال مهمی مشاهده نشد، در نهایت نمونه نهایی پرسشنامه تهیه و در اختیار پاسخ‌گویان قرار گرفت. پس از گردآوری داده‌ها، نتایج به کمک روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP) دسته بندی و اولویت‌گذاری شد. این روش یکی از تکنیک‌های تصمیم‌گیری با معیارهای چندگانه است که به منظور تصمیم‌گیری و انتخاب یک گزینه از میان گزینه‌های متعدد تصمیم، با توجه به شاخص‌هایی که تصمیم گیرنده تعیین می‌کند، به کار می‌رود. این روش در سال ۱۹۸۰ به همت ساعتی [۲] ابداع و ارائه گردید. فرایند تحلیل سلسله مراتبی منعکس کننده رفتار طبیعی و تفکر انسانی است. این تکنیک، مسائل پیچیده را بر اساس آثار متقابل آنها مورد بررسی قرار می‌دهد و آنها را به شکلی ساده تبدیل کرده، به حل آنها می‌پردازد. به کارگیری این روش مستلزم چهار گام عمده زیر است:

گام اول: مدل‌سازی؛ در این گام، مسأله و هدف از تصمیم‌گیری به صورت سلسله مراتبی از عناصر تصمیم که با هم در ارتباط هستند، در می‌آید. عناصر تصمیم شامل شاخص‌های تصمیم‌گیری و گزینه‌های تصمیم است.

گام دوم: قضاوت ترجیحی؛ مقایسه‌هایی بین گزینه‌های مختلف تصمیم بر اساس هر شاخص صورت گرفته و در مورد اهمیت شاخص تصمیم‌گیری، قضاوت می‌شود.

گام سوم: محاسبات وزن نسبی؛ وزن و اهمیت عناصر تصمیم نسبت به هم، از طریق مجموعه‌ای از محاسبات عددی تعیین می‌شود.

گام چهارم: ادغام وزن‌های نسبی؛ این گام به منظور رتبه‌بندی گزینه‌های تصمیم صورت می‌پذیرد.

بعد از مدل‌سازی سلسله مراتبی مسأله تصمیم، تصمیم‌گیرنده باید عناصر (شاخص یا گزینه‌های) هر سطح را نسبت به عنصر مربوط به خود در سطح بالاتر و به صورت دو به دو مقایسه و وزن آنها را محاسبه کند. این کار، باید با استفاده از مجموعه ماتریس‌هایی که به طور عددی اهمیت یا ارجحیت نسبی شاخص‌ها را نسبت به یکدیگر مقایسه و هر گزینه تصمیم را، با توجه به شاخص‌هایی، نسبت به سایر گزینه‌ها اندازه گیری می‌نماید، انجام شود. این کار با انجام مقایسه دو به دوی عناصر تصمیم (مقایسه زوجی) از طریق تخصیص امتیازات عددی که نشان‌دهنده ارجحیت یا اهمیت بین دو عنصر تصمیم است، صورت می‌گیرد.

۳. پیشینه نظری

امنیت، از نیازهای اصلی انسان و جوامع انسانی محسوب می‌شود و ضرورت آن به قدری است که عمدتاً در کنار معیشت و یا در ادامه آن مطرح می‌گردد [۳ و ۴]. این مقوله در شهر که مرکز تولید اقتصادی و مدنیت شمرده شده است، اهمیت و جایگاه والاتری به خود می‌گیرد. به همین دلیل، یکی از اولویت‌های حکومت و مدیران شهری، تأمین امنیت برای ساکنان شهر می‌باشد. تأمین امنیت و در نتیجه آن، احساس امنیت، باعث اعتماد به نفس شهروندان شده و نتیجتاً به مثابه سرمایه انسانی، قادر خواهد بود در توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی نقش باشته خود را ایفا نمایند. علاوه بر آن، احساس امنیت موجب اعتماد به کارگزاران نظامشده و امکان مشارکت پیشتر مردم برای کمک به امنیت را فراهم خواهد آورد.

با وجود روش‌بودن پیامدهای مثبت و سازنده وجود امنیت، نه تنها در ارتباط با تعریف امنیت توافقی وجود ندارد، بلکه در ارتباط با شیوه‌های تأمین امنیت و عوامل و عناصر اصلی این مقوله، نزد اندیشمندان مختلف، تفاوت‌های اساسی وجود دارد. به عنوان مثال، ابن‌خلدون [۴] علت سقوط تمدن‌ها و دولت‌ها را گسترش شهرها و انتقال جمعیت از مناطق بادیهای به این مناطق می‌داند. وی در بررسی ماهیت زندگی در شهر، دور شدن ساکنان شهری از عصیت، احساسات، عواطف جمعی و غرق شدن آنان در لذت‌های محیطی پژوهش یافته در شهر را از جمله موجبات عمدۀ سقوط روحی و معنوی شهرنشینان می‌داند. بنابراین، از دیدگاه او، خود محیط شهر، مکان توسعه جرایم ویژه‌ای است که نوع، اندازه و تاثیرگذاری آن ماهیتی غیر بادیهای و یا شهری دارد.

برخی اندیشمندان، اساساً زندگی شهری و وجود خطر را لازم و ملزم یکدیگر می‌دانند. برای مثال، پیتر دیکنز، معتقد است شهر، هم جای خطرات بزرگ و هم جای فرصت‌های جدید است [۵]. این در حالی است که شاو و مکی نیز، به شهر، به عنوان مکان بروز ناهنجاری‌ها و جرائم اشاره نموده و به انحرافات شهری توجه نشان دادند [۶]. بعدها، علاوه بر محیط فیزیکی شهر، توجه به سایر ابعاد در بروز ناهنجاری و جرم و در نتیجه ناامنی در شهرها، افزایش پیدا کرد. در همین راستا، اندیشمندان علوم اجتماعی نیز در این ارتباط اظهارنظر نموده و تحقیقات وسیعی در خصوص ماهیت شهر و شهرنشینی، علل و عواملی که موجبات ناهنجاری شهری شده‌است و ...، به انجام رسانند.

از دیدگاه اندیشمندان اجتماعی، ترکیب شهرهای جدید از گروه‌های قومی و ملیت‌های مختلف که ملزم به زندگی در فضاهای بسیار نزدیک به یکدیگر بوده و نیز کمبود مسکن و اشتغال، برخورد فرهنگ‌های مختلف که با یکدیگر مخالف و سازش ناپذیر می‌نمایند [۷]، از جمله علل اصلی بروز ناامنی و ترس در شهرها می‌باشد. به نظر آنان، موج مهاجرت‌های روستایی و فقدان سازمان‌دهی حرکات جمعیتی، عامل مهمی در پیدایش تمرکزهای جمعیتی به سود تولید و اشاعه بزهکاری‌های شهری بوده است.

به طور کلی، مطالعات مربوط به بروز پدیده ناامنی و هنجارشکنی تا زمان ارائه نظریات اکولوژیکی به صورت مجزا و بدون ارتباط منطقی توسط اندیشمندان و صاحب نظران مختلف انجام می‌گرفت. در پی بروز این دیدگاه، ایجاد نوعی همبستگی علی‌بین سطح تحصیلات، شیوه سکونت، کیفیت محیط زندگی، سطح درآمد و برخورداری از مزایای اجتماعی در تبیین موضوع جرایم شهری، مطرح گردید. تجزیه و تحلیل اکولوژیکی مسأله فقر و ارائه شاخص‌های آماری برای بررسی فقر در مناطق ناسالم شهری، خود دیدگاه رو به رشد دیگری در اکولوژی شهری بود که اندیشمندان رشته‌های مختلف را گردهم جمع نمود. در همین زمان بود که نظریات مربوط به شدت و گسترش جرایم شهری در ارتباط مستقیم با نحوه مالکیت‌های مسکونی و در نهایت تفاوت‌های اقتصادی و اجتماعی ساکنین شهر، مطرح گردید [۸]. به باور معتقدین این مکتب، به خصوص جغرافی دانان، در مباحث امنیت شهری سه عامل جمعیت، جغرافیا و جرم، رابطه تنگاتنگی با یکدیگر دارند [۹].

بر اساس این دیدگاه، گروهی، تراکم و تمرکز در شهر و نقاط خاصی از آن را موحد ناامنی و ترس بر شمردند [۱۰] و مطالعات وسیعی را در این ارتباط به انجام رسانند. طبق همین مطالعات بود که اعلام شد، جرم و جنایت و در نتیجه ناامنی و هراس در مناطق در حال انتقال، بیشتر از سایر نواحی است. بعدها وامسلی بر این نظریه تأکید نمود که تمام نواحی داخلی شهر از لحاظ نوع و شیوه جرایم، مشابه هم نیستند. او این گونه استدلال کرد که تمایز آشکاری بین محلات کارگر نشین فقیر(جایی

که به طور سنتی ممکن است سرقت، ناآرامی و شبکه جرم و روی گردانی از قانون موجود است) و نیز محلات در حال انتقال (با مختصات کنترل اجتماعی ضعیف و ناهنجاری)، وجود دارد [۱۱]. در ادامه، موریس، نوع سیاست‌های مسکن اعمال شده و تراکم جمعیت گروه خاصی از جمعیت را، شاخص مهمی در نشان دادن علل نرخ متفاوت جرایم شهری اعلام نمود [۶]. رکس و مور نیز در مطالعات خود به این نتیجه رسیدند که نوع و مدل مالکیت خانه‌های مسکونی، شاخص خوبی برای تبیین علل و عوامل پراکندگی جرایم شهری است. تجربیاتی که نتایج تئوریکی جامعه شناسی شهری شبکاگو را مورد تأیید قرار می‌داد. بنابراین، با توجه به این که ساکنین شهری در چه شرایطی از لحاظ نوع مالکیت مسکن، موقعت و یا پیوسته زندگی کردن در یک محل و نیز برخورداری از خدمات و امکانات فیزیکی در محیط قرار دارند، آمادگی متفاوتی را در ارتکاب به بزهکاری پیدا می‌کنند. بنابراین، این فرض، احساس مالکیت خانه مسکونی و تداوم زندگی و در نتیجه نیروی تعلق به یک محل، عامل بازدارنده مهمی در ارتکاب افراد به جرایم شهری است. بر این اساس، خانه به دوشان و گروههای اجتماعی‌ای که مدت‌ها است پیوند و وابستگی خود به مکان و محیط خاص را از دست داده‌اند، بیشتر، در معرض آلوهشدن به بزهکاری‌های اجتماعی هستند.

توجه به ویژگی‌های محیط جغرافیایی شهر، بار دیگر در دوره‌های اخیر مورد توجه مجدد قرار گرفت. به طوری که برخی از اندیشمندان با تحقیقات متعدد به این نتیجه رسیدند که وجود جمعیت سیال و مناطق محروم اقماری در شهرهای بزرگ، یکی از عوامل بروز نامنی در شهرها است. در واقع، بالا بودن نرخ جمعیت ناپایدار در یک حوزه جغرافیایی، خود عامل مهمی در پیشگیری از شکل‌گیری یک محیط اجتماعی با ثبات است، در نتیجه، اثرات بارزی بر روی سازمان اجتماعی محیط مسکونی خود بر جا می‌گذارد. شاخص‌هایی از قبیل بزهکاری جوانان، فحشا، قمار، استفاده از مواد مخدر، استفاده از مشروبات الکلی و فروپاشی خانواده از جمله رفتارهای انحرافی هستند که ویژگی‌های منطقه حاشیه‌ای و ناپایدار شهری را تشکیل می‌دهند [۶]. به نظر این گروه از محققان، این گونه رفتارها در چنین مناطقی به احتمال زیاد افزایش می‌یابد، چرا که در منطقه‌ای که دارای جمعیت ناپایدار و بی‌ثبات است، کنترل‌های اجتماعی از قبیل بدگویی از جرم، عقیده عمومی، پاسداری عمومی و کنترل والدین بر روی رفتار فرزندان در آن حدی نیست که بتواند مانع از توسعه انحراف و هنجارشکنی گردد.

از بعد جغرافیایی، عده‌ای از نویسندهای که مطالعه بیشتری در خصوص شهرهای جهان سوم داشته‌اند، به پیدایش شهرک‌های فقیر و توسعه نیافته در اطراف شهرهای بزرگ و توسعه انواع مختلف ناهنجاری‌های اجتماعی در این مناطق، اشاره داشته‌اند. گالبرایت معتقد است، توزیع جغرافیایی جرایم شهری، تابعی از توزیع ناچص امکانات و خدمات و سرانجام فقدان عدالت اجتماعی و اقتصادی در بیشتر کشورهای در حال توسعه است. از این نظر، حومه‌های اقماری در شهرهای در حال رشد کشورهای توسعه نیافته، به کانون‌های عمدۀ تولید انواع بزهکاری اجتماعی تبدیل و شبکه اداری و قضایی آنها دچار مفاسد جرمان ناپذیر می‌گردد. در پارهای از موارد، پایین بودن کیفیت زمین و یا سطح نازل منابع طبیعی، ممکن است سبب گسیل شدن خیل مهاجران روستایی فاقد توان اقتصادی به شهرها و در نتیجه شکل‌گیری سازمان اجتماعی مسئله‌دار گردد. با این وجود، همین موضوع خود ثابت می‌کند که ارتباط بسیار نزدیکی بین خصوصیات فیزیکی و اجتماعی مناطق مسکونی برقرار می‌باشد که در محدوده آن ممکن است مشکلات اجتماعی پرورش یافته و باعث تولید جرایم گردد. ناهنجاری اجتماعی از نوع جرم، در مناطقی پیدا می‌شود که ویژگی‌هایی همچون مناطق داخلی‌تر شهر دارند. این خصوصیات عبارتند از: درآمد کم، کیفیت پایین فیزیکی، وابستگی، تمرکز قومی، خانه‌های مخربه، زنان کارگر، سطح پایین فرهنگ و مهارت‌های شغلی ناچیز، نرخ بالای بیکاری، شلوغی محله و پایین بودن کیفیت منازل، نرخ پایین مالکیت‌های شخصی، استفاده مشاع از زمین و تراکم جمعیت زیاد [۱۱].

علاوه بر آن، عده‌ای اعتقاد دارند در حالی که فضای شهری به مثابه ساختاری کالبدی برای تعاملات اجتماعی است، در شهرهای معاصر، ساخت فضاهای عمومی برای آمد و شد وسایط نقلیه، نسبت به ایجاد فضاهایی برای تماس‌ها و ارتباطات اجتماعی-فرهنگی در اولویت قرار گرفته است و حتی در پارهای از موارد موجب از دست رفتن فضاهای شهری سنتی با ارزش‌های زیبایی شناختی و کارکردهای مهم اجتماعی-فرهنگی شده‌است [۱۲].

در همین ارتباط، لویس مامفورد، با مطالعه تاریخی، در جست و جوی یافتن ساختار شهری است که موجب توسعه انسانی می‌شود. وی شهر را نهادی خاص برای انتقال میراث فرهنگی و اجتماعی می‌داند. از دیدگاه او شهر باید از حیث طراحی و عملکرد، بیانگر اهداف انسان ارگانیک باشد^[۱۳]. ارگانیک از نظر وی، یعنی یکپارچگی و پیوستگی بسیار زیاد در جامعه و سازگاری کامل افرادی که در درون آن با یکدیگر زندگی می‌کنند. در این جامعه، همه فعالیت‌ها به سمت "اهداف عمومی" جهت داده می‌شود و در تقابل با منافع ساده شخصی است^[۱۴].

لینچ، معتقد است که فضا باید دارای هویت قابل ادارک، قابل شناسایی، به یاد ماندنی، واضح و نمایان باشد. این ویژگی‌ها در ایجاد حس مکان، مؤثر است و می‌تواند میان مردم و مکان‌ها احساس تعلق به وجود آورد. اجزای قابل شناسایی محیط باید طوری ترتیب داده شوند که از بعد ذهنی، یک ناظر معمولی بتواند آنها را به هم پیوند دهد و الگوی آنها را در زمان و فضا بیابد. بنابراین، خوانایی ارزش زیادی در شناخت محیط شهری دارد و منشأ امنیت خاطر و ارتباط با جامعه است^[۱۵].

کاستلر، برای سازمان‌دهی فضا، نظام محلی (مشارکت مردمی) را پیشنهاد می‌کند که در آن، فضا ارزش سودمندی است و هدف از آن، پیشبرد سطح زندگی، امنیت اجتماعی، حفاظت از محیط زیست و فضای تاریخی است. ساختار اقتداری آن نوعی خودگردانی بر اساس مشارکت مردمی است و نظام فرهنگی آن را هویت و استقلال فرهنگی، سنتهای تاریخی، ارتباطات، اطلاعات و تبادل نظر دو جانبه تشکیل می‌دهد^[۱۶].

برخی از اندیشمندان، علاوه بر تشریح و توضیح عواملی که نامنی را در شهر افزایش می‌دهند، راه حل‌هایی نیز برای آنها ارائه نموده‌اند. به عنوان مثال، جین جاکوبز، عنوان می‌دارد که اگر فعالیت‌های هم‌جوار خیابان به شکلی طراحی شود که رهروان پیوسته‌ای را فراهم کند، نظارت تقویت شده و امنیت بیشتری تأمین می‌گردد. اسکار نیومن، ضمن مخالفت با جاکوبز، بیان می‌کند که محیط کالبدی می‌باشد تا پهنه‌های مختلف، درک و دانسته شود. بیل هیلر، نیز عقیده دارد که از طریق یکپارچه‌سازی فضا و مسیرهای حرکتی می‌توان فضاهای به هم پیوسته‌ای را تعریف کرد که این به نظر می‌رسند^[۱۷].

بررسی فوق نشان می‌دهد تحقیقات انجام شده در ارتباط با امنیت در شهر، عمدهاً عوامل فیزیکی، محیطی و اجتماعی را مورد تأکید قرار داده‌اند و به دو مسئله مهم، یعنی دیدگاه و نقطه نظرات واقعی ساکنین هر شهر خاص و نقش نیروهای امنیتی، انتظامی و قضایی توجه نشان نداده‌اند. به همین دلیل، این مطالعه می‌تواند بخشی از ابعاد این مسئله مهم را مورد توجه قرار داده و جایگاه و موقعیت این مسائل را در مقوله امنیت شهری مشخص نماید.

۴. بحث و نتایج

برای مردم ساکن شهرها، وجود امنیت صد درصد، شرایط ایده‌آلی است که در جوامع پرtraکم و شلوغ، دست نیافتندی است. اما وجود امنیت نسبی و حداقلی، خواسته‌ای است که انتظار می‌رود در یک جامعه متعادل و منطقی، همیشه و برای همه کس قابل دسترس باشد. دسترسی به این هدف، با توجه به تنگناها و موانع موجود، زمانی قابل وصول است که اولویت‌ها و نیازهای اصلی جوامع ساکن در شهر به خوبی معین شده باشد. به همین منظور، تحقیق حاضر سعی نموده است که به این هدف مهم و اساسی نزدیک گردد. برای دست‌یابی به هدف فوق، در ابتدا ماتریسی تشکیل شد که در آن سطرها، ویژگی‌های امنیتی شهر را در بر می‌گرفت و در ستون‌ها اولویتی مطرح می‌شد که شهروندان برای هر یک از این ویژگی‌ها، قابل بودند. در نهایت با کمی نمودن این رابطه، امکان سنجش و ارزیابی آنها فراهم گردید.

تعیین ویژگی‌های امنیتی و به دست آوردن اجزایی که مشخصات ویژه آن را معین نماید، روندی بسیار طولانی است که در شناسایی همه ویژگی‌های انسانی و اجتماعی مشاهده می‌گردد. اما با توجه به طراحی پرسش‌نامه ویژه‌ای که در آن از نقطه نظرات اندیشمندان متعددی بهره برداری شده بود، به خوبی دست‌یابی به این هدف ممکن گردید.

به هر صورت و با توجه به پرسش‌نامه‌های تکمیل شده و سوالات پرسیده شده، مشخص شد که در ارتباط با امنیت شهری چهار حوزه اساسی و مهم وجود دارد. البته این چهار حوزه از بین سی قلمرو مختلف و یا ترکیبی از آنها به دست آمده است که

پیگیری فرایند تحقیق را تسهیل می کند. یکی از مهمترین حوزه ها، سرعت عمل و واکنش سریع نیروهای انتظامی در مقابل مجرمان و عملیات هنجارشکن بود. در واقع، شهروندان انتظار دارند که فرایند ارائه خدمات به آنها، به خصوص در ارتباط با مسائل امنیتی و بزهکاری ها، از سرعت مناسبی برخوردار باشد، به نحوی که در زمانی معقول، به خدمت مورد نظر دسترسی پیدا کرده و قبل از ایجاد خسارت و یا صدمه ای جدی، مشکل و یا معضل مربوطه، مرتفع گردد. حوزه مهم بعدی، دسترسی به فضاهای سالم و امن در مناطق شهری بود. چرا که شهروندان انتظار دارند، فضاهای موجود، به نحوی ساماندهی و بهسازی شود که امکان وقوع هر نوع بزه و جرمی که جان و مال شهروندان را به مخاطره می اندازد، از بین برود. به عنوان مثال، فضاهایی که در آنها عدم سازگاری بین فرم، کارکرد و معنی دیده می شود و یا فضاهای بدون کارکرد یا دارای کارکرد متناوب و نبود رویت بصری و یا فضاهایی که بنابر دلایل کالبدی، فضاهایی خارج از دید محسوب می شوند، همیشه برای شهروندان نامن و ترس آور تلقی می گردند. حوزه دیگر، ساماندهی اقتصادی و اجتماعی شهر بود. به عقیده شهروندان، تا زمانی که فقر و فلاکت در شهر بیداد می کند و مردم ساکن در برخی محله ها، از تأمین ابتدایی ترین نیازهای خود عاجزاند، نمی توان انتظار امنیتی پایدار و کامل داشت. به همین دلیل، توجه به معیشت، اشتغال و دسترسی به خدمات اولیه در تمامی مناطق شهر، ضرورتی غیر قابل انکار تلقی می شود. آخرین حوزه نیز، اقدامات تأمینی و تربیتی مناسب است. به عبارت دیگر، ممکن است مجرمان و بزهکاران با سرعت عمل کافی توسط نیروهای امنیتی دستگیر شده و با رعایت تمامی حقوق انسانی تحويل مقامات قضایی گردند، اما به دلیل وجود خلاههای قانونی و در مدتی کوتاه، دوباره، وارد اجتماع شده و این بار با جرم و بزه شدیدتر، باعث نامنی و هنجارشکنی در جامعه می شوند.

برای تأمین و برآورده ساختن درخواست های مورد نظر، ابتدا بایستی اجزا و عوامل فرعی موجود در هر بخش، مشخص شده و اولویت بندی گردد تا مدیران شهری و متولیان امر با توجه به امکانات موجود، نسبت به تأمین آنها اقدام نمایند. به این منظور، با استفاده از داده های گردآوری شده از طریق پرسش نامه، الزامات و ضرورت های هر یک از اهداف و حوزه های اصلی به شرح زیر دسته بندی و خلاصه سازی شد:

۱. سرعت عمل و واکنش سریع نیروهای انتظامی و امنیتی:

- آموزش و کسب مهارت لازم.
- توزیع فضایی مناسب نیروها.
- برخورد مناسب و سازنده.
- استفاده از تجهیزات و وسایل مناسب.
- طی کامل روندهای اداری و اجرایی.
- گزارش دهی و اعلام نتیجه.

۲. دسترسی به فضاهای سالم شهری:

- آموزش شهروندان؛
- معنی بخشی و رویت پذیری فضاهای.
- حذف فضاهای فاقد کارکرد و یا با کارکردهای متناوب.

۳- ساماندهی اقتصادی و اجتماعی شهر:

- آموزش و حرفه آموزی ساکنین آسیب پذیر.
- تأمین درآمد و اشتغال مناسب برای شهروندان فقیر.
- ساماندهی اوقات فراغت به خصوص در محلات فقیر و حاشیه نشین.
- ترویج مشارکت های مردمی در مبحث تأمین امنیت؛

۴- اقدامات تأمینی و تربیتی:

- بازآموزی و اصلاح زندانیان و مجرمان.
 - رفع علل و زمینه‌های ارتکاب جرم.
 - مجازات کامل و بدون اغماض.
 - مرابت‌های اجتماعی بعد از خروج.
 - تشدید مجازات در صورت تکرار جرم.

با تعیین شرایط و الزامات، باید مشخص گردد که هر یک از این عوامل در حوزه مورد مطالعه، چه جایگاه و اولویتی دارد. به این منظور، سعی شد تا وزن و اولویت هریک از عوامل، مشخص گردد. با مشخص شدن این وضعیت، تلاش گردید از طریق تحلیل سلسله مراتبی، میزان اهمیت نسبی خواسته‌ها و الزامات معین گردد. به این منظور، ابتدا سلسله مراتب مربوطه مشخص شد و سپس اهمیت نسبی عوامل مختلف تعیین گردید. در ادامه، نظرات، تلفیق شده و مطلوبیت هر یک از گزینه‌های موجود به شیوه ریاضی برآورد شده و سازگاری قضاوت‌ها نیز مورد بررسی قرار گرفت. در نهایت، تمامی اطلاعات در یک مجموعه واحد مورد مقایسه و بررسی مجدد قرار گرفت.

جدول شماره ۱، اهمیت نسبی هر یک از عوامل تأمین کننده امنیت.

عامل	اهمیت	وزن نرمال	ردیف
سرعت عمل و واکنش سریع	۵/۰۷۸	۰/۲۳۱۴	۱
دسترسی به فضاهای سالم و امن	۵/۹۷۳	۰/۲۷۲۲	۲
ساماندهی اقتصادی و اجتماعی شهر	۵/۳۲۶	۰/۲۴۲۷	۳
اقدامات تامینی و تربیتی	۵/۵۶۶	۰/۲۵۳۷	۴
جمع	۲۱/۹۴۳	۱/۰۰	۵

بعد از این مرحله، نوبت به تعیین اهمیت نسبی خواسته شهروندان رسید. به این منظور، هر یک از خواسته‌ها و اهمیت نسبی آنها از نظر شهروندان دسته‌بندی شد. بعد از دسته‌بندی و استخراج اطلاعات، امتیازات به دست آمده از پرسشنامه با استفاده از روش فراوانی نسبی معین و بعد از نرم‌السازی در جدول شماره ۱ قرار گرفت. در مرحله بعد، وزن نسبی الزامات مورد نظر نیز مشخص گردید. به این منظور، شدت و میزان رابطه هر خواسته با ویژگی‌های فنی مربوط به آن، مورد ارزیابی قرار گرفت. این امتیازات با استفاده از نرم‌السازه شدن و محاسبه نرخ سازگاری و به دست آوردن امتیاز لازم، در مراحل بعدی مورد بهره‌برداری قرار گرفت.

جدول شماره ۲، مقایسات زوجی عوامل و مؤلفه‌های سرعت عمل نیروهای انتظامی:

عامل	آموش	توزيع فضایی	برخورد مناسب	تجهیزات	روندهای اداری	گزارش دهی	wj	wsa	ca
آموزش	۱	۱/۳۸۴.	۱/۴۳۱۷	۱/۴۴۹۴	۱/۳۴۸۷	۰/۳۵۲۶	۰/۰۷۴۱	۱/۵۱۰۳	۶/۸۸۳۱
توزيع فضایی	۱/۲۱۴۵	۱	۱/۲۷۵۸	۱/۱۲۱۱	۱/۵۰۲۴	۱/۵۸۹۸	۰/۰۹۲۸	۰/۶۴۲۰	۶/۹۲۰۷
برخورد مناسب	۲/۹۲۱۳	۴/۵۷۲۰	۱	۲/۰۵۰۴	۱/۶۰۶۶	۱/۴۳۵۵	۰/۰۳۹۶	۲/۱۸۶۶	۶/۰۶۳۳
تجهیزات	۲/۸۰۶۰	۱/۱۲۴۹	۰/۶۱۵۱	۱	۰/۷۶۴۵	۰/۷۳۶۹	۰/۱۳۷۷	۱/۹۴۷۹	۶/۸۸۳۷
روندهای اداری	۳/۶۱۶۵	۲/۵۱۰۱	۰/۷۸۵۰	۱/۶۴۹۵	۱	۲/۱۵۳۲	۰/۲۲۴۰	۰/۰۵۷۱۲	۷/۰۱۷۲
گزارش دهی	۳/۵۷۶۴	۲/۱۳۳۵	۰/۳۶۷۱	۱/۷۱۱۳	۰/۵۸۵۸	۱	۰/۱۶۱۹	۰/۱۲۵۷	۶/۹۵۵۰
جمع	۱۵/۱۳۴۸	۱۲/۳۸۳۵	۲/۴۷۴۶	۷/۹۸۱۷	۴/۸۰۸۰	۸/۲۶۸۱	۱	۰	۶/۹۵۳۸

با تنظیم جدول فوق، مشخص گردید که در مبحث سرعت عمل نیروهای انتظامی، بالاترین امتیاز متعلق به برخورد مناسب می‌باشد. همچنین نرخ سازگاری 0.0320 محاسبه شده است که چون 0.068 واحد کمتر از معیار نهایی مورد قبول در این ارتباط می‌باشد، محاسبات انجام شده سازگاری مناسبی را نشان می‌دهند.

مقایسات زوجی عوامل و مؤلفه‌های دسترسی به فضاهای سالم شهری در جدول شماره 3 ، ارائه شده است. همان‌طور که اعلام شد ستون Wj وزن نسبی عوامل را نشان می‌دهد. بر این اساس، بالاترین وزن به معنی بخشی به فضاهای شهری اختصاص یافته است و از آنجا که نرخ سازگاری نیز در حد 0.0925 می‌باشد، می‌توان سازگاری آن را مورد تایید قرارداد.

جدول شماره 3 ، مقایسات زوجی عوامل و مؤلفه‌های دسترسی به فضاهای سالم شهری.

عامل	آموزش	معنی بخشی	حذف فضاهای نامناسب	Wj	wsa	Ca
آموزش	۱	0.0470	0.0338	0.1897	0.7713	0.0654
معنی بخشی	$2/6972$	۱	0.0697	0.0546	$2/3555$	$4/3124$
حذف فضاهای نامناسب	$2/7852$	0.0410	۱	0.0244	$1/1955$	$4/1490$
جمع	$6/4504$	$2/0576$	0.0883	۱	$4/2223$	$4/1756$

جدول شماره 4 ، مقایسات زوجی عوامل و مؤلفه‌های مرتبه با ساماندهی اقتصادی و اجتماعی شهر.

عامل	آموزش	درآمد	فراغت	مشارکت	انسجام	Wj	wsa	Ca
آموزش	۱	$0/7058$	0.0588	$1/0608$	$0/5699$	$0/1218$	$0/7500$	$0/1594$
درآمد	$2/0847$	۱	$0/6154$	$2/1798$	$0/6087$	$0/2206$	$1/3640$	$6/1839$
فراغت	$2/5002$	$0/9108$	۱	$2/3735$	$0/9226$	$0/2245$	$1/3771$	$6/1355$
مشارکت	$1/3871$	$0/6750$	$0/6200$	۱	$0/7501$	$0/1377$	$0/8456$	$6/1397$
انسجام	$2/6180$	$2/4171$	$1/5947$	$1/9617$	$0/9226$	$0/2955$	$0/1824$	$6/2073$
جمع	$9/5900$	$5/7089$	$0/4186$	$8/5757$	$3/8513$	۱	$0/2223$	$6/1651$

در این جدول، بالاترین وزن، متعلق به انسجام اجتماعی است و نرخ سازگاری معادل 0.0178 می‌باشد و می‌توان آن را به عنوان معیاری معتبر، مورد پذیرش قرارداد.

جدول شماره 5 ، مقایسات زوجی عوامل و مؤلفه‌های اقدامات تأمینی و تربیتی.

عامل	بازآموزی	بازآموزی	رفع علل	مجازات کامل	مراقبت	تشدید مجازات	Wj	wsa	Ca
بازآموزی	۱	$1/8976$	$2/6289$	$0/9468$	$1/0696$	$0/2211$	$1/3830$	$6/2564$	
رفع علل	$0/7986$	۱	$3/4586$	$0/8916$	$0/9170$	$0/1910$	$1/1907$	$6/2359$	
مجازات کامل	$0/5765$	$0/4381$	۱	$0/4661$	$0/6436$	$0/0970$	$0/6007$	$6/1921$	
مراقبت	$1/6005$	$1/6996$	$3/2512$	۱	$1/2690$	$0/2579$	$0/2571$	$6/2313$	
تشدید مجازات	$1/4168$	$1/6526$	$2/3548$	$1/1942$	۱	$0/2331$	$0/4521$	$6/2298$	
جمع	$5/3923$	$6/6880$	$12/6935$	$4/4986$	$4/8992$	۱	$0/2291$	$6/2291$	

محاسبات انجام شده برای این جدول، نشان می‌دهد که نرخ سازگاری ۱۲۰٪ می‌باشد و بالاترین مقدار به مراقبت‌های بعد از خروج اختصاص پیدا کرده است. در نهایت، ماتریس وزن نسبی ویژگی‌های فنی با توجه به هر یک از خواسته‌ها به شرح جدول شماره ۶ خواهد بود.

در این جدول، وزن نسبی الزامات مختلف مشخص شده است. بر این اساس و با توجه به نتایج به دست آمده در این تحقیق، از نظر شهروندان مورد پرسش، معنی بخشی به فضاهای شهری دارای بالاترین اولویت برای تأمین امنیت شهر محسوب می‌گردد. بنابراین، در هنگام هزینه کرد اعتبارات در مبحث تأمین امنیت در شهرها، باید به این مبحث مهم توجه ویژه شود. بر اساس این نتایج، دومین اولویت به مبحث آموزش اختصاص یافته است. به عبارت دیگر، این عامل در سه حوزه از چهار حوزه اصلی تأمین کننده امنیت، اولویت‌دار بوده است. بر این اساس، اگر نیروهای انتظامی شیوه‌های مناسب برخورد با مجرمان و شهروندان به عنوان درخواست کننده کمک و موقعیت‌های نامن را بیاموزند، شهروندان بدانند چگونه از خطرات موجود در شهر پرهیز نموده و مجرمان بالقوه نیز بدانند که در نهایت، بهره‌گیری از روش‌های غیر متعارف دستیابی به اهداف و مقاصد شخصی چه عاقب و پیامدهایی دارد، بخش قابل ملاحظه‌ای از ناهنجاری‌های امنیتی مرتفع خواهد شد. دستیابی به این هدف مهم نیز با وجود رسانه‌های مختلف از جمله تلویزیون، رادیو و سایر رسانه‌های جمعی به راحتی قابل وصول است.

جدول شماره ۶، رتبه اثر هر یک از عوامل در حوزه‌های چهارگانه.

نام عامل - حوزه	سرعت عمل نیروهای انتظامی	دسترسی به فضاهای سالم	ساماندهی اقتصادی-اجتماعی	آفادمات تأمینی و تربیتی	میزان اثر	رتبه نهایی
آموزش	۰/۰۷۴۱	۰/۱۸۹۷	۰/۱۲۱۸	۰	۰/۱۱۴۹	۲
توزيع فضایی نیرو	۰/۰۹۲۸	۰	۰	۰	۰/۰۲۳۲	۱۶
برخورد مناسب	۰/۳۰۹۶	۰	۰	۰	۰/۰۷۷۴	۳
تجهیزات مناسب	۰/۱۳۷۷	۰	۰	۰	۰/۰۳۴۴	۱۴
طی روندهای اداری	۰/۲۲۴۰	۰	۰	۰	۰/۰۵۶۰	۸
گزارش دهی	۰/۱۶۱۹	۰	۰	۰	۰/۰۴۰۵	۱۳
معنی بخشی	۰	۰/۵۴۶۳	۰	۰	۰/۱۳۶۶	۱
فضاهای نامناسب	۰	۰/۲۴۴۰	۰	۰	۰/۰۶۱۰	۶
درآمد و اشتغال	۰	۰	۰/۲۲۰۶	۰	۰/۰۵۵۲	۱۱
وقات فراغت	۰	۰	۰/۱۲۲۴۵	۰	۰/۰۵۶۱	۹
مشارکت مردمی	۰	۰	۰/۱۳۷۷	۰	۰/۰۳۴۴	۱۳
انسجام اجتماعی	۰	۰	۰/۱۲۹۵۵	۰	۰/۰۷۳۹	۴
بازآموزی	۰	۰	۰	۰/۰۲۲۱۱	۰/۰۵۵۳	۱۰
رفع علل	۰	۰	۰	۰/۱۹۱۰	۰/۰۴۷۸	۱۲
مجازات کامل	۰	۰	۰	۰/۰۹۷۰	۰/۰۲۴۳	۱۵
مراقبت	۰	۰	۰	۰/۲۵۷۹	۰/۰۶۴۵	۵
تشدید مجازات	۰	۰	۰	۰/۲۳۳۱	۰/۰۵۸۳	۷

اولویت سوم در این تحقیق به برخورد سازنده و مناسب نیروهای انتظامی اختصاص دارد. از آنجا که این مقوله نیز به نوعی با آموزش و تربیت این نیروها بستگی دارد، از شرح و توضیح آن خودداری می‌شود. اولویت بعدی، به انسجام اجتماعی اختصاص یافته است. انسجام اجتماعی، پیوند و ارتباط بین اعضای جامعه را افزایش داده و نوعی نظارت همگانی را به وجود می‌آورد که می‌تواند به عنوان یک سرمایه اجتماعی در ابعاد مختلف در کاهش نامنی و بروز خشونت موثر باشد.

همان طور که در جدول مشخص شده است، در بین اولویت‌های هفت تا ده، توجه به مجرمان و زندانیان قبلی، بالاترین امتیاز را به خود اختصاص داده است. به عبارت دیگر، شهروندان مورد مطالعه بعد از توجه به فضاهای نامناسب و دارای کارکردهای متناوب، بیشترین تأکید را بر مراقبت، بازآموزی و تشدید مراقبت‌های بعد از خروج مجرمان سابقه‌دار، داشته‌اند.

در مجموع، تحقیق حاضر، مبین این مطلب است که تنها با تأکید بر فضاهای فیزیکی و کالبدی شهر نمی‌توان تمام نگرانی‌های مردم را مرتفع نمود. در واقع، با توجه به این که شهر، مجموعه‌ای از سه محیط کالبدی، اجتماعی و نمادین می‌باشد، باید عناصر و عوامل تاثیرگذار بر این محیط‌ها به طور کامل مورد توجه قرار گیرد. این مهم، به خصوص در بخش تأمین امنیت بیش از آنچه به مسائل و عوامل انتظامی متکی باشد، باید بر تجربه‌های عینی و قابل لمس شهروندان مبتنی باشد.

۵. نتیجه‌گیری

در ارتباط با مقوله تأمین امنیت در شهر، مطالعات و پژوهش‌های گستردۀ‌ای صورت گرفته است و هر یک از این مطالعات به بخشی از این موضوع کثیرالابعاد توجه نشان داده‌اند. از آنجا که این مولفه‌ها با توجه به گرایش و زمینه مطالعاتی فرد محقق تعیین شده است، همیشه نمی‌تواند بیانگر اولویت‌ها و نیازهای واقعی شهروندان باشد. به همین دلیل، این مطالعه، اولویت‌ها را از نقطه نظر شهروندان، مورد بحث و بررسی قرار داده است. برای اولویت‌بندی و امتیازدهی عوامل مؤثر در امر تأمین امنیت شهروندان، از تکنیک تحلیل سلسۀ مراتبی (AHP)، بهره‌برداری شده است. یافته‌هایی به دست‌آمده نشان می‌دهد که عوامل و مؤلفه‌های مؤثر در امنیت از دیدگاه شهروندان مشهدی در قالب چهار حوزه اساسی طبقه‌بندی می‌شوند که عبارتند از: سرعت عمل و واکنش سریع نیروهای انتظامی، دسترسی به فضاهای سالم و امن در مناطق شهری، ساماندهی اقتصادی و اجتماعی و ارتقای اقدامات تامینی و تربیتی. دسته‌بندی و بررسی عوامل و زمینه‌های فرعی موجود در هر یک از این حوزه‌ها، بیانگر آن است که معنی بخشی به فضاهای شهری، آموزش، برخورد سازنده و مناسب نیروهای انتظامی، انسجام اجتماعی، مراقبت‌های بعد از خروج در ارتباط با زندانیان، فضاهای مناسب و قابل رویت، تشدید مجازات مجرمانی که نسبت به تکرار جرم اقدام نموده‌اند، طی روندهای اداری کامل در ارتباط با مسائل امنیتی و برخورد با مجرمان و بزهکاران اجتماعی توسط نیروهای عمل کننده، برنامه دقیق و هدفمند اوقات فراغت جوانان و نوجوانان به خصوص در نواحی حاشیه‌ای و فقرنشین شهروندان بازآموزی و تأکید برآموزش مجرمان و بزهکاران اجتماعی، اولویت‌های اول تا دهم را در امر تأمین امنیت شهروندان به خود اختصاص داده‌اند.

یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که عوامل و مؤلفه‌های تأثیرگذار در امر تأمین امنیت، ارتباط بسیار نزدیکی با نوع نگاه و برداشت شهروندان دارد و هر مکان و فرهنگ به شیوه‌ی خاصی به مقوله امنیت و اینمی توجه دارد. به طوری که در اکثر تحقیقاتی که در ارتباط با مقوله امنیت شهری در ایران و جهان به انجام رسیده است، توجه چندانی به نقش نیروهای انتظامی و امنیتی نشده است، اما یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که مردم شهر مشهد تأکید ویژه‌ای به این موارد داشته و در کنار ساماندهی اقتصادی و اجتماعی و ساختار فیزیکی مناسب شهر، اولویت بسیار بالایی برای حضور و عملکرد مناسب نیروهای انتظامی قائل هستند. در عین حال، با توجه به نمونه اندک این تحقیق و مشکلات و معضلاتی که در ارتباط با کسب نقطعه نظرات گروه‌های مختلف جمعیتی در نقاط متفاوت شهر وجود داشته است، به نظر می‌رسد انجام تحقیقات گستردۀ‌تر و با نگاهی دقیق‌تر ضروری است.

قدرتانی و تشکر

نویسنده مقاله لازم می‌داند از دانشگاه پیام نور مرکز فردوس به خاطر مساعدت‌های اداری از پژوهش فوق تقدیر و تشکر نماید. علاوه بر آن، از همکاری و مساعدت دانشجویان گروه جغرافیای دانشگاه پیام نور مرکز فردوس و بیرجند برای تکمیل پاره‌ای از پرسشنامه‌ها و مصاحبه‌ها، تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.

منابع و مأخذ

۱. طاهر خانی، حبیب الله؛ «ایجاد فضاهای قابل دفاع شهری»، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۹، بهار، ۱۳۸۱.
2. Saaty, T.L. "The Analytical Hierarchy Process, Planning, Priority, Resource Allocation", USA., RWS Publications. 1980.
۳. دُرانی، کمال؛ «بررسی نمادها و نشانه‌های امنیت در ساختار خیالی و نمادگرایی نوجوانان شهر تهران»، مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی، سال سی و یکم، شماره ۲، صص ۳۴-۹. ۱۳۸۰.
۴. ابن خلدون، عبدالرحمٰن؛ مقدمه/بن خلدون، ترجمه محمد پروین گنابادی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۳۶.
۵. دیکنز، پیتر؛ جامعه‌شناسی شهری، جامعه، اجتماع محلی و طبیعت انسانی، ترجمه دکتر حسین بهروان، مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۷۷.
6. Haralambos, M. & Holborn, M. "Sociology: Themes and Perspective", London, Broadwick,. 1990.
۷. رمی، زان؛ مفهوم شهر(۱)، تاریخچه مختصری از جامعه‌شناسی شهری مکتب شیکاگو، ترجمه مینا مخبری، تهران: نشر ایران، ۱۳۵۸.
۸. شکوئی، حسین؛ اکولوژی شهری، تبریز: انتشارات دانشگاه تبریز، ۱۳۷۴.
۹. پور احمد، احمد و کلانتری، محسن؛ «نقش مهاجرین در نوع و میزان جرایم ارتکابی شهر تهران»، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۰، ۱۳۸۱.
۱۰. صدیق، رحمت الله؛ جامعه‌شناسی شهری، تهران: جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران، شاخه علوم اجتماعی، ۱۳۷۳.
11. Walmsley, D. "Urban Living; The Individual in the City", Longman, U.S.A , John Wiley. 1987.
12. Trancil, R. "Finding Lost Space", New York, Van Nostrand Reindhold. 1986.
13. Mumford, L. "The Culture of Cities, New York , Harcourt Brace Javanovich. 1970.
14. Mumford, L. "The Condition of Man", New York, Harcourt Brace Javanovich. 1963.
۱۵. لینچ، کوین؛ سیماهای شهر، ترجمه منوچهر مزینی، تهران: دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۵۰.
16. Castells, M. "The Urban Question", London , Trans, Alan Sheridan. 1974.
17. Carmona, M., et al. "Public Places, Urban Spaces", Oxford, Architecture Press. 2003.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.